

IN MEMORIAM

Kako naj ti povrnem, zemlja,
 za milost, ki mi jo daješ:
 za mavrično iskro sonca v kaplji rose,
 za vonj pokošenih travnikov, za žarenje zrelega ruja
 po samotnih gmajnah, za srebro zimskih noči?
 Kako neustavljivi zagon Življenja,
 za slast rasti in padcev, iskanja in zmote,
 celo za strah pred Ničem?
 Kako naj ti vrnem, zemlja,
 za neizrekljivi občutek,
 da Sem?
 Da sem v sredici kamna, v listu na drevesu,
 odsvit zvezde, dih v dihu vesolja?
 Iščem besede zahvale,
 preproste, vseobsegajoče,
 ki jih razumejo trave in živali,
 iščem besedo,
 kakršno položi v usta samo smrt.

Ivan Minatti

Prof. dr. Miran Vardjan, 1919 – 2005

15. oktobra je umrl prof. Miran Vardjan. 14. novembra smo se na žalni seji od njega poslovili njegovi sodelavci in prijatelji s Biološkega oddelka Biotehniške fakultete, Instituta za biologijo in drugod.

Prof. dr. Miran Vardjan se je rodil 1. maja 1919. Rojstni dan je praznoval na praznik dela, kar simbolizira njegovo življensko pot, prežeto z delom ter željo po izpopolnjevanju starega in iskanju novega. Po maturi ga je zatekla vojna, nekaj časa je preživel v ujetništvu in v italijanski internaciji. Po osvoboditvi je učiteljeval, vendar ga ta zaposlitev ni zadovoljevala. Zato je ob delu končal Višjo pedagoško šolo v Ljubljani, skupino biologija-kemija, nato pa še študij biologije na tedanji Prirodoslovno matematični fakulteti. Postal je asistent na Inštitutu za botaniko pri prof. dr. Ernestu Mayerju. Ko sem bila v prvem letniku biologije, tega je že petdeset let, je vodil vaje iz splošne botanike. Še kot študentka sem na inštitutu postala tehnična sodelavka in sem med drugim pomagala asistentu Vardjanu pri njegovih poskusih za doktorsko disertacijo. Za eksperimentalno delo takrat ni bilo opreme, vendar so improvizacije to pomanjkanje kar uspešno nadomeščale. Doktoriral je leta 1959. Naslednje leto je postal docent in kasneje predstojnik na novo ustanovljeni Katedri za fitofiziologijo. Ker doma ni imel možnosti za izpopolnjevanje v fiziologiji rastlin, je odšel najprej v Tübingen k dr. Büningu, priznanemu raziskovalcu endogenih ritmov v cvetenjem, nato pa še za eno leto v fitotron Gif pri Parizu k prof. Nitschu. Pri njemu se je usmeril v raziskave hormonalne kontrole rasti in razvoja rastlin, ki so bile v vzponu, saj so bili nekateri rastlinski hormoni odkriti šele nekaj let pred tem. Med tem smo se biologi preselili v novo stavbo na Aškerčevo 12, ki je bila zgrajena za Filozofsko in Naravoslovno fakulteto, kateri smo tedaj pripadali. V teh prostorih so bili ustvarjeni taki delovni pogoji, da je lahko uspešno uvedel v naš laboratorij takrat moderne metode dela za raziskovanje rastlinskih hormonov, ki jih je spoznal pri dr. Nitschu. Ob raziskovalnem delu je vzgajal tudi študente dodiplomskega in podiplomskega študija biologije, pa tudi agronomije in gozdarstva.

V prvih letih je prof. Vardjan raziskoval regulacijo razvoja pri različnih fiziološko zanimivih rastlinah. Njegov prvi odmeven članek v reviji Bulletin de la Societe Botanique de France je obravnaval vlogo avksinov in citokininov pri regeneraciji endivije (*Cichorium endivia*). Zanimiv je njegov prispevek o regulaciji zasuka plodov v obratno smer, kot jo imajo cvetovi zidnega poponca (*Linaria cymbalaria*), prav tako članek o giberelinah in citokininih v spomladanskem ksilemskem soku breze (*Betula pendula*), ali pa o regulaciji nastajanja epifilnih brstov pod vplivom kinetina pri rastlini *Bryophyllum daigremontianum*. Poleg naštetih tem je bila za dr. Vardjana prav gotovo najzanimivejša regulacija dormantnosti in kalitve semen. Iz te tematike je objavil največ razprav in o njih referiral na mnogih znanstvenih in strokovnih srečanjih. Glavni rastlinski vrsti, ki ju je izbral za svoje raziskave sta bili rumeni svišč (*Gentiana lutea* subsp. *symphyandra*) in jelka (*Abies alba*). Prva vrsta ima zelo globoko dormantna semena, druga plitvo dormanco, odvisno od rastišča in leta obroda. Zato so njegove študije o vlogi rastnih regulatorjev in encimov, o vlogi smol v semenski lupini, skarifikaciji, da jih naštejemo samo nekaj, pomembne za osvetlitev pomena in poteka dormance in kalitve semen. Njegov ameriško slovenski projekt, ki ga je dobil v sedemdesetih letih o kalitvi semen jelke, nam je pomagal do prve večje opreme. Mislim, da liofilizer, ki je bil kupljen takrat, še vedno deluje.

Dr. Miran Vardjan je pisal tudi učbenike, od katerih bi omenila snopiča, namenjena gimnazijskemu izobraževanju: Življenski procesi – asimilacija, disimilacija in Izvor življenja in razvoj življenjskih procesov. Njegovo ime najdemo tudi med pisci poljudno znanstvene revije Proteus. Serija člankov o kalitvi semen je še sedaj primerno branje za mlade naravoslovce, ki jih zanima fiziologija rastlin. Prav tako smo o zanimivostih iz življenja rastlin poslušali njegove prispevke na radiu in gledali na televiziji.

Prof. Miran Vardjan je bil eden od ustanoviteljev Jugoslovanskega društva za fiziologijo rastlin, skupaj s prof. Devidjem iz Zagreba, prof. Saričem iz Novega Sada in prof. Neškovičev iz Beograda. Nekaj časa je bil tudi njegov predsednik. Leta 1982 so se ustanovila republiška društva, tudi v Sloveniji. Leta 2002 je prof. Vardjan postal častni član Društva za rastlinsko fiziologijo Slovenije. Bil je tudi častni član društva za fiziologijo rastlin Hrvaške. Za svoje delo je prejel tudi več drugih priznanj. Tako je ob tridesetletnici Biotehniške fakultete leta 1977 prejel plaketo, leta 1977 častno priznanje mesta Ljubljane za udeležbo v osvobodilnem delovanju med NOB, ob šestdesetletnici biologije na Univerzi v Ljubljani zlato značko, leta 1979 red dela z zlatim vencem in leta 1981 Jesenkovo priznanje, ki ga podeljuje Biotehniška fakulteta. Ob štiridesetletnici Nacionalnega inštituta za biologijo je kot njegov bivši direktor dobil posebno priznanje.

Prof. Miran Vardjan se je upokojil leta 1982, vendar je še naprej sodeloval v stroki in ostal aktiven na pedagoškem področju. Njegova velika ljubezen je bila ves čas tudi umetnost. V intervjuju za revijo Proteus mi je ob njegovi sedemdesetletnici takole pripovedoval: »V dijaških letih se je moje zanimanje usmerilo na umetnostno področje. Bilo je čisto pasivno doživljanje lepega. Veliko sem bral, skoraj redno sem zahajal v dramo in opero – seveda na dijaško stojišče ali še pogosteje na še cenejši »oksenšand«, pogosto obiskoval slikarske razstave. Spominjam se s kakšnim navdušenjem sem prebiral obsežno zgodovino umetnosti zahodne Evrope Izidorja Cankarja. Takrat sem sklenil, da bom študiral umetnostno zgodovino«. Te kasneje seveda ni študiral, ostala pa je ljubezen do nje. Zanimala ga je tudi filatelistika in je tudi na tem področju postal priznan strokovnjak. Prof. Vardjan je preživel plodna leta prežeta s tisto dejavnostjo, ki človeka osrečuje v vsakem dnevu, ki prihaja.

Slava profesorjevemu spominu!

Nada Gogala